

Friskolornas riksförbunds yttrande över delbetänkandet Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området SOU (2020:79)

Friskolornas riksförbund (förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på ovanstående delbetänkande och vill lämna följande yttrande.

Förbundet avstår från synpunkter i de delar av betänkandet som inte avser det skollagsreglerade området.

Sammanfattning

Förbundet välkomnar utredningens förslag att överföra tillsynsansvaret till Skolinspektionen och att samordna bestämmelserna om aktiva åtgärder mot diskriminering respektive kränkande behandling. Förbundet menar att varken diskriminering eller kränkande behandling kan accepteras i utbildningen. Förslaget om att samordna bestämmelserna kommer förhoppningsvis att leda till ett ännu bättre arbete mot diskriminering och kränkningar.

Förbundet anser dock att vissa av utredningens förslag inte förenklar detta arbete. Utredningens förslag är i vissa delar mycket komplicerade och hur samordningen mellan de olika lagstiftningarna ska gå till är delvis svårt att förstå och har heller inte kommenterats, med hänvisning till att det ligger utanför utredningens område.

Förbundet **tillstyrker** följande förslag:

- Att tillsynsansvaret samt talerätten för de skollagsreglerade området i diskrimineringslagen överförs till Skolinspektionen – men att vissa frågor bör utredas ytterligare
- Att bestämmelserna om diskrimineringsförbud, repressalieförbud och utbildningsanordnarens utrednings- och åtgärdsskyldighet ska kvarstå samlat i 2 kap. DL.
- Att ideella föreningars talerätt avseende diskrimineringsersättning ska kvarstå
- Att de materiella bestämmelserna om aktiva åtgärder avseende diskriminering ska kvarstå samlat i diskrimineringslagen. Bestämmelserna om aktiva åtgärder avseende

kränkande behandling ska innehållsmässigt samordnas med reglerna om aktiva åtgärder i diskrimineringslagen för det skollagsreglerade området, men kvarstå i skollagen – med följande reservationer

- förbundet anser **inte** att begreppet ”samverkan” med barn, elever och personal ska användas, utan i stället skollagens nuvarande uttryck ”under medverkan av”
- förbundet anser att aktiva åtgärder mot kränkande behandling **ska** innehålla ett främjandeuppdrag.

•

Förbundet **avstyrker** följande förslag

- Att DO ska ges bemyndigande om föreskriftsrätt
- Att Skolverket ska ges bemyndigande om föreskriftsrätt

Förbundet tar inte ställning till utredningens övriga förslag.

Förbundets synpunkter på de olika avsnitten

Förbundet lämnar ned synpunkter på vissa av utredningens avsnitt med numrering som i betänkandet.

5.2 Bemyndigande om föreskriftsrätt

Förbundet anser rent generellt att det är att föredra en tydlig och sammanhållen lagstiftning, hellre än en lag samt en mängd olika föreskrifter. Föreskrifter kan i stället ersättas med tydliga och lättillgängliga stödmaterial riktade mot olika arbetsplatser/verksamhetsområden. Förbundet avstyrker därför bemyndigande om föreskriftsrätt för DO.

6.1 Uppdraget

Enligt utredningens direktiv har elever som har utsatts för diskriminering, till exempel sexuella trakasserier, i praktiken sämre möjligheter till upprättelse och ersättning än elever som utsatts för annan kränkande behandling. Förbundet vill här hänvisa till Skolverkets remissyttrande över utredningens förslag

”Skolverket vill i detta sammanhang framhålla de svårigheter som är kopplade till att barn inte på samma sätt som vuxna är medvetna aktörer. Svårigheterna uppstår i relation till det insiktskrav som gäller vid sexuella trakasserier. DO har i två skrivelser till regeringen begärt att frågan ska utredas. Men skrivelserna har i denna del ännu inte lett till någon utredning. Skolverket anser i likhet med DO att det är angeläget att frågan utreds. Det gäller i synnerhet i ljuset av den föreslagna överflyttningen av tillsynsansvaret och att DO tillämpar insiktskravet vid sexuella trakasserier och trakasserier på ett annat sätt än Skolinspektionen gör vid kränkande behandling, vilket utredningen påpekar flera gånger. Det som här har framförts om insikt vid sexuella trakasserier är alltså också relevant när det handlar om trakasserier.”

Förbundet anser att ovanstående visar på svårigheterna med att tillämpa diskrimineringslagens bestämmelser rakt av inom det skollagsreglerade området. Vi påpekar också nedan svårigheterna med att jämställa vuxna arbetstagare med barn och unga elever.

6.8.1 Jämförelse mellan diskriminering och kränkande behandling

Förbundet tycker, som ovan nämnts, att det är svårt att rakt av jämföra tillämpningen av diskrimineringslagen då en arbetsgivare eller annan vuxen person diskriminerat någon och när ett barn eller en ung elev gör det. Barn har inte samma konsekvenstänkande som vuxna och inte heller samma förståelse för skillnad mellan diskriminerande uttryck och kränkningar som en vuxen.

Utredningen har pekat på två rättsfall där det är kränkande behandling som utövats av skolpersonal mot elever och HFD:s bedömningar i det avseendet rörande huvudmannens ansvar. Det är svårt att dra några säkra slutsatser av de rättsfallen och att jämföra de olika lagstiftningarna, om man i stället tänker sig att barn utövar diskriminering, till exempel såsom Skolverket påtalat i sitt remissyttrande rörande sexuella trakasserier. Det insiktskrav som domstolen tagit ställning till och de som utredningen hänvisar till går inte att bedöma på samma sätt. Det är alltså svårt med jämförelserna mellan diskriminering och kränkande behandling och definitivt lättare att jämföra när vuxna diskriminerar eller kränker barn, men inte när det sker mellan barn.

7.2 Överflyttning av tillsynsansvaret och talerätten samt val av sanktioner

Utredningens förslag:

Tillsynsansvaret för det skollagsreglerade området i diskrimineringslagen överförs från Diskrimineringsombudsmannen till Statens skolinspektion. Skollagens administrativa sanktioner i 26 kap. ska gälla vid Skolinspektionens tillsyn av diskrimineringslagen.

Talerätten i mål om diskrimineringsersättning för barn och elever inom det skollagsreglerade området överförs också från Diskrimineringsombudsmannen till Skolinspektionen. Barn- och elevombudet vid Skolinspektionen ska utföra uppgifterna avseende skydd mot diskriminering och diskrimineringsersättning på motsvarande sätt som i dag sker för kränkande behandling enligt Skolinspektionens instruktion.

Förbundet delar utredningens uppfattning att tillsynsansvaret över diskrimineringslagens bestämmelser ska överföras till Skolinspektionen och **tillstyrker** förslaget i denna del.

Förbundet ställer sig dock tveksamt till de juridiska svårigheterna som riskerar uppstå där vissa delar av skollagen blir tillämpliga även för tillsynen utifrån diskrimineringslagen. Det handlar till exempel om att de sanktioner som anges i 26 kap. skollagen även ska tillämpas för huvudmäns brister gällande diskriminering och trakasserier. Vidare finns uttalanden i förarbeten till diskrimineringslagen om krav på insikt från den som

diskriminerar eller trakasserar, vilka uttalanden ska bortses från vid utredning och beslut om sanktioner av Skolinspektionen – om vi uppfattar utredningens förslag rätt. Detta trots att förarbetena ändå ska ligga till grund vid tolkning av lagen.

Förbundet anser att utredningens förslag riskerar att leda till komplicerade juridiska dilemman när det gäller Skolinspektionens tillsyn. Utredningen har själv pekat på att vissa delar i diskrimineringslagens bestämmelser ligger utanför utredningens område, till exempel kap 2. Det lämnar delar av den tillsyn på det skollagsreglerade området som Skolinspektionen ska utföra, okommenterat i denna utredning. Förbundet anser att det finns frågor rörande det som utredningen valt att inte kommentera som borde utredas ytterligare.

7.3 Bestämmelserna i andra kapitlet diskrimineringslagen

Utredningens förslag:

Bestämmelserna om diskrimineringsförbud, repressalieförbud och utbildningsanordnarens utrednings- och åtgärdsskyldighet ska kvarstå samlat i 2 kap. DL.

Förbundet **tillstyrker** utredningens förslag.

7.4 Ideella föreningars talerätt

Utredningens förslag:

De ideella föreningarnas talerätt för diskrimineringsersättning ska fortsätta att gälla på samma sätt som i dag. Den talerätten ska inte utsträckas till att även omfatta kränkande behandling

Förbundet **tillstyrker** förslaget avseende talerätten, samt att denna inte ska omfatta kränkande behandling.

7.6 Aktiva åtgärder

Utredningens förslag:

De materiella bestämmelserna om aktiva åtgärder avseende diskriminering ska kvarstå samlat i diskrimineringslagen. Bestämmelserna om aktiva åtgärder avseende kränkande behandling ska innehållsmässigt samordnas med reglerna om aktiva åtgärder i diskrimineringslagen för det skollagsreglerade området, men kvarstå i skollagen.

Förbundet **tillstyrker** förslaget med följande reservationer.

Förbundet kan se att det är problematiskt med att bestämmelserna om aktiva åtgärder i diskrimineringslagen och om kränkande behandling i skollagen är olika uppbyggda. Förslaget om samordning i det avseendet är därför bra. Förbundet har inget att invända mot att bestämmelserna i diskrimineringslagen om aktiva åtgärder implementeras i skollagen gällande kränkande behandling, **förutom** avseende bestämmelsen om

samverkan samt skillnaden mellan lagstiftningarna om det främjande arbetet mot kränkande behandling.

Enligt förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med en plan mot kränkande behandling tydliggörs barns och elevers medverkan i att ta fram en sådan plan. Vidare anges i förordningen att utformningen och omfattningen av barnens eller elevernas deltagande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Utredningen föreslår att förordningen ska upphävas, och anger i författningsförslagen i stället krav på *samverkan* med barn, elever och personal, på det sätt som framgår av diskrimineringslagen.

Förbundet vänder sig emot uttrycket "*samverkan*", som ger intryck av ett förhandlingsläge mellan olika parter. Skollagen har i stället använt uttrycket "under medverkan av", förutom upprättande av planen mot kränkande behandling, också till exempel gällande det systematiska kvalitetsarbetet (4 kap. 4 § skollagen) eller framtagande av ordningsregler (4 kap. 5 § skollagen). Förbundet anser därför att det inte bör införas ett nytt begrepp om "*samverkan*" i skollagen, utan att de i dag redan fastställda bestämmelserna "under medverkan av barn och elever" respektive medverkan av personal ska finnas kvar, även om det innebär en skillnad rörande de aktiva åtgärderna i de båda lagarna. I skollagen är det barnen och eleverna som utgör skyddsobjekt och som huvudmannen har ansvar för. Det är därför inte heller ett lämpligt ordval att *samverkan* ska ske med personal kring innehållet, däremot är det viktigt att personalen medverkar i framtagandet av en plan. Det är en viktig nyansskillnad mellan *samverkan* (mellan parter) och att medverka i en uppgift där ansvaret åvilar huvudmannen.

Förbundet anser också att om förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med en plan mot kränkande behandling ska tas bort, bör det i stället framgå av skollagen att barnen och elevernas medverkan ska anpassas efter deras ålder och mognad. Det är avgörande skillnad mellan att samverka med en vuxen arbetstagare på en arbetsplats och en tvååring i förskolan. Det är möjligt att det alltså inte är skollagen som ska ändras i detta avseende, utan snarare diskrimineringslagens bestämmelser om *samverkan* kring aktiva åtgärder på det skollagsreglerade området.

Förbundet anser också att det utredningen framför om att det är tillräckligt med det främjandeuppdrag avseende de mänskliga rättigheterna i första kapitlet i skollagen är fel. Det riskerar leda till otydlighet och att tillsynen inte blir tillräckligt samordnad avseende de båda lagstiftningarnas aktiva åtgärder. Det bör alltså framgå att det finns ett främjandeuppdrag även gällande kränkande behandling i kap. 6 i skollagen.

7.7 Föreskriftsrätt för aktiva åtgärder

Utredningens förslag:

Skolverket ska ges möjlighet att meddela föreskrifter om arbetet med aktiva åtgärder

mot diskriminering enligt diskrimineringslagen för det skollagsreglerade området och mot kränkande behandling enligt skollagen. Samverkan ska ske med DO och Skolinspektionen.

Förbundet **avstyrker** förslaget, med samma argument som gällande DO:s föreskriftsrätt, dvs. det är bättre med en sammanhållen tydlig lagstiftning samt stödmaterial för att förtydliga och tolka arbetet med lagstiftningen. Det riskerar också att bli otydligt med olika myndigheter med föreskriftsrätt utifrån samma lagstiftning. Såsom Skolverket påtalat i sitt remissvar över utredningens förslag, blir också Skolverket styrt av DO:s ev. föreskrifter på andra områden.

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton
VD

Gudrun Rendling
förbundsjurist